

na obambulant: & quos ex vagis, & egenis hominibus subdicio alibi pernoctantes deprehenderent, eos in ædem Sodalitatis deducere. Quæ si fortè præ hospitiū turba angustior esse aliquando contingeret, in alia publica pauperum hospitia deferrent, diplomate regio quod ea de causa eis cōcessum fuerat, grauiā intermināte, si quis præfectorum hospitiū non recluderet. Deinde per multa alia inter se pepigerunt, omnia ad miserorum opem spectantia. Cum igitur Sodalitatem suam, optimis, & præclaris institutis instructam Hieronymus esse videret, non statim ad Antistitem contendit: nam vt res hominum & caducæ, & mutabiles sunt, verebatur ne ille conceptus sub initijs ardor paulatim intermitteretur: sed toto ferme triennio, sodalium, suæque constantiæ periculum facere voluit. Quod vbi prosperè succedere conspiceret, & animos omnium magis quotidie accendi, diuinam vim tandem inesse ratus, sub annum eius sæculi M.D.V. ad Archiepiscopum Complutum venit, suæ operæ rationem redditurus. Ille hominis strenuitatem demiratus, eius diligentia non vulgaribus verbis collaudata, quantam ex ea voluptatem susceperit, priusquam Compluto Hieronymus discederet opibus per amplis donatis declarauit. Nam primū, quoniam ea tempestate ob squalidum & impluuium cælum, frugum inopia laborabatur, lectissimi frumenti quatuor millia & amplius modiorum, Sodalitati in vsus pauperum distribuendos dedit. Hæc summa ob immane grani pretium admirationi fuit. Idcirco sanctæ Dei genitricis conceptionis die Ximeno anniuersaria sacra quotannis fiunt, sodalibus ad cœnobium Franciscanorum solenni pompa venientibus. Deinde quoniam pharmacis & medicamentis ad egrotantium curam comparandis, vicena nummum millia, nongentos item frumenti modios in singulos annos quoad vixit contulit: Ascensionis dominicæ die, quo ille celebrem victoriam, Orano capta, ex Afris hostibus reportauit, in eodem cœnobio, solennibus sacris laudes cœlitibus, & Ximeno offerunt. Rursus quia tria millia nummum aureorū dedit, quibus pascua miræ vbertatis non longè à Talabrica coempta sunt, quæ nunc maximos prouentus reddunt, quotidieque nouis incrementis augentur, Cal. Nouemb. ac postridie eius diei, sacris in eade propria Ximeno parèta tur: deq; ipsius præclaris gestis apud sodales frequētes cōcio habetur. Sed quoniā eius autoritate & nutu institutio Sodalitatis facta est, & cōdonationes suas (quas indulgēcias appellant)

appellat) quo maiori religione sodalium animos deuinciret, ille quoque concessit: in Augustinianorum cœnobio, sub idibus Augusti, ad aram virginis matris, quæ Gratiæ cognomen habet, in Ximenij memoria in festum diem concelebrant, stipe quinquaginta pauperibus tributa. Ediculam, quæ iuxta domum Antistitis Toleti est, postico ad viam publicam ad aperto, sacris peragendis Ximenius tradidit: qua in diem præsentem sodales fruuntur, nemine ex posteris pōtificibus, aut rescindente, aut egrè ferente. Annus eius seculi quintus elapsus iam erat, sextusq; ferme ad finem properabat, quando Calen. Nouemb. Sodalitas Conceptionis Deiparæ titulo, in nostra vrbe promulgata fuit: quæ deinde in hæc vsq; tempora creuit feliciter Ximenij auspicijs. In huius institutionis monumentum, quarto nonas Octob. qui dies beato Francisco religiosus est, huic diuo, tanquã Ximenij tutelari, sodales sacra faciunt: quinquaginta sportulas totidem egenis distribuunt: & anniuersario, funebribusq; hostijs Ximenij animam, & cognatorum expiant. Porrò ædícula pontificiæ traditæ gratia, sacra per tria paschata pro pontificibus Toletanis religiosissimo apparatu peraguntur: & singulis quibusq; hebdomadū sabbathis, pro eorum salute sub vesperam preces ad Virginem funduntur. Procedente deinde tempore, XVII. post anno, cum iam Ximenius viuere desisset, ad Adrianum, qui in Hispania vice regisungebatur, in Pontificem Max. per id tempus assumptum, Tarraconam Hieronymus venit: eaque omnia vt Sodalitati confirmaret, quæ Ximenius olim concesserat, deprecatus est. Adrianus Ximenij memor libentissimo animo præstitit. Multi horum imitatione allecti, nouas subinde rationes in nostra vrbe excogitare pergunt, quibus ciuium indigentię subuenitur, & peregrinorum necessitati prouidetur, & omnium denique difficultatibus incredibili studio confulitur: adeo vt nullibi locorum, tot calamitatum quibus humana vita ditaxatur, plura aut maiora remedia, quam Toleti esse certum sit.

DE REBUS GESTIS
LIBER TERTIVS.

V M hæc Toleti à Ximenio geruntur, principibus quos iam satietas ludorū ceperat, rursus ad seriores cogitationes, resq; intermissas mentem conuertentibus, alius aliò, quò eos priuata ac publica negotia vocabant, discessit. Nam Ferdinandus rex, quoniam Gallum ob detrimenta nuper à Gonzalo Magno illata vehementer dolentem, delectus per Gallias vniuersas facere, exercitusque ad Salsas præsidium expugnandū parare, per suos exploratores certior factus fuerat: per mediam ætatem Cataloniam contendit, Ruscinensem prouinciam confirmaturus. Philippus & Ioanna patrem subsequentes, Aransuesia nemora, non longè à Toleto distantia deueniunt: vbi innumera aprorum caprearum, & ceruorum multitudo spatiosissimis septis coercita, regijs venationibus oblectationem & copiam subministrat: vnde ad Aragonios iter statim facturi erant, successioni regnorum designandi. At regina Madritum reuertitur: quoniam cum non multò post omnes essent in vnum conuenturi, per opportunam stationem regio comitatu oppidum id esse iudicabat. Ximenius verò Complutum profectus est, surgenti scholæ fastigium impositurus, cui nuper dum Toleti commoratur, decies centies nummum perpetuò percipiendum è prouentibus regijs comparauerat. Ea prima (vt aiunt) Academię largitio ab eo facta fuit: quod tam benignum & munificum principium spem ingentem studiosis dedit, futurę propediem maiestatis. Anni iam quingentesimi secundi finis instabat, quando Ximenius Complutum venit. Sub initium verò quingentesimi tertij, paulò post Calen. Ianuarias, Isabella regina mutato consilio Madrito Complutum & ipsa proficiscitur. Nam cum proximo Autumno infalubris aëris causa in febriculam incidisset, virisque aliquot primarijs extinctis, interq; eos Didaco Furtato Archiepiscopo Hispalensi, S. R. E. Cardinali, intra quintum duntaxat diem in oculis eius sublato, non mediocriter turbata fuisset, Ximenij præsentia sibi vsui fore existimauit. Nam & dolorem ob præstantium virorum mortem conceptum ita se posse mitigare sperabat, & sapientissimi hominis alloquijs molestias quoque lenituram, quæ sibi ingentes suborie-

suboriebantur ob Philippi generi sententiam, qui ad Belgas per medias Gallias redire tempore nimis importuno instituerat. Nā cum cæli inclementia bonam Philippi familiæ partem absumpsisset, & in ea Archiepiscopū Bizōtinum (quod ille egerrimè tulerat) vitæ suæ custodem & magistrum, qui & ipse quoq; intra quintū ab initio morbi diē, vt Furtatus obierat: eo viro integerrimo & grauissimo mortuo, reliqui qui apud eum incolumes remanserant, largitionibus (vt fama erat) Gallorum corrupti, quorū permultum intererat, vt illac iter eo tempore Philippus faceret, ad Belgas primo quoq; tempore maturandū adhortabatur. Igitur aut istorum suasionibus incitatus, aut Ioannē coniugis rædio affectus, quæ incredibili Zelotypia stimulatâ acerba in eum erat, ea molestia liberari properans, xiiij. Calen. Ianua. sequente hyeme, Madrito ad Belgas discedere decreuit. Nullis itaque reginæ dictis, nulla iniuriarum commemoratione, quas & in Maximilianum patrem, & in sororem Margaritam commiserat Gallus, dum illi nuptias Britānas per iniuriam præripit, & hanc Delphino pactam, nihil reueritus matrimonij tutelares diuos, domo pulsam repudiat: nullis Hispanæ reipub. tumultibus, quos necessario futuros prudens regina ab atavis sigillatim repetens monebat, ni longam diuturnamque moram in Hispania ad gentis animos, & mores cognoscendos faceret, detineri potuit. Sed nec vxoris lachrymis, quæ cum partui propinqua esset, non dubium erat, quin mariti discessu afflicta immaturum fœtum esset editura, quicquam est commotus. Illa enim regnorum immemor de viro tantum sollicita erat: adeo vt noctu diuq; cogitabunda (quod eius temporis scriptores tradunt) verbum nullum nisi admodum coacta faceret. Vnū duntaxat cupidissimè audiebat, si quando mater consolandæ causa, classem iam adornari diceret, quâ maritum in Germaniam sequeretur: quæ vt tantisper obduraret rogabat, donec à partu esset libera: nam simulac fauonij spirarent, se eam statim voti compotem facturam. Terra enim qua per eam anni tempestatem iter facere ad coniugem potuisset, aditum nullum patere: quando inimicorum armis loca omnia interclusa essent. Has ob res supra modum anxia regina, infalubris cæli euitandi prætextu, Ioanna filia secum assumpta, Cōplutum vbi Ximenius agebat, se cōtulit. Vrit enim præcordia ægritudo animi cōpressa, & in angustias adducta mente subuertit: nec alio medicamine facilius erigitur, quàm cordati hominis

sermone. Ille ergo primū tam matris, quā filia egrum animū mitibus alloquijs consolatus est. Deinde Ioannē amorē erga coniugē apud matrē excusauit, cui nimius videbatur: neq; enim caris cōiugibus quicq; esse in amore nimium. Quò verò zelotypia grauius aliquando discrucietur, minimè id mirū videri debere, cum ante alias pudicissimæ foemine eo soleāt morbo laborare. Quibus enim caritas erga maritos languet, parū eiusmodi querelas curę esse: absentiaque eorum omnemq; animi abalienationem nō magnopere graue esse. Quare cedendū tantisper crudo vulnere, donec tēpore cicatrix obduceretur, illaque absentiam moderatē ferre disceret, certissima spe concepta ad virum vere primo nauigandi, vt cupita præsentia frueretur, suisque tandem votis satisfaceret. Deinde ad reginā orationem conuertens, ne se plus æquo afflicteret adhortatur: eam enim esse humanarum rerum conditionem, vt æquē reges & priuati homines solitudinibus passim iactentur: neminemque adeò felicem viuere, qui non ex duobus illis dolijs Homericis, partim læta, partim tristitia hauriat: semperque malorum mensuram fatali noxa superexcedere. Regum verò eò fortunam esse miseriores, quòd in excelso loco constitutis, nil eorum quæ faciunt aut meditantur latere potest, aut in obscuro esse: & quòd durioribus molestijs, utpotes grauioribus tractantes, quā vulgares homines corripiuntur. Vnde virum illum impensè laudauit, cui cum à rege suo quiduis optandi facultas data esset, dato (inquit) quæ voles o rex, dum modo è tuis non sit secretis. Patienter ergo naturæ leges ferret, seque hominem natam esse agnosceret. Quòd si quando voluptatem aliquam ex suscepta filia percepisset, æquum esse vt molestias & incommoda patienter ferret, memor animi illius virilis, quem semper omnibus in negotijs præsstitisset. His atque alijs habitis assidue colloquijs, ita animum vtriusque confirmauit, vt quanuis rex, qui ex Aragonia ad eam febricula (vt diximus) languentem visendā venerat, rursus ad bellum parua facta mora Perpennianum, quò tota vis hostium inclinabat, redierit: & regina nihilo viri absentia commotior, sed potius pristinæ virtutis & dignitatis memor, delectus per totam Hispaniam faceret, præsidiariasque legiones incredibili celeritate conscriptas ad maritum Perpennianum mitteret. Interea tamen aëris intemperie per autumnum contracta nodum cessante, Gutterius Cardenas Machedæ regulus, vir apud reginam

magnę

magnæ authoritatis, atq; omni ornametorū genere ab ea decorat^o, patrio sancti Iacobi equitū ordini in citeriori Hispania præfectus, quē Legionis maximū cōmendatariū vocant, Cōpluti pridie Calen. Februa. fatis cōcessit. Hūc morri proximū cū Ximenius viseret, eius cōspectu valde est exhilaratus: & vt erat elegāti & acuto ingenio, nihil soliti vigoris in eo tēporis articulo remittēs, multū (inquit) ò Aristes, de tua hac officiosa humanitate oberatus de vita discedo: neq; enim par erat vt è domo tua hospite in salutato tā longū iter factur^o proficiscerer. Nā honoris & dignitatis causa, in domo pontificia vbi reges diuersabātur, locus quoq; Gutterio datus erat. Percussus est Ximenij animus ad ea verba, & cōmunis cōditionis recordatio mentē hominis, alioqui grauissimī, strinxit. Cæterū prudenter dissimulato dolore, vultuq; hilaritatē præ se ferente, vt religioni satisfaceret curauit: tabulasque testamenti obsignaret, quas fallaci egrotantium spe, nunquam se hanc lucē relicturos existimātium, imperfectas adhuc seruabat. Mœror est omnibus ob tanti viri mortē obortus: sed multò grauior Isabellæ reginæ, quā fors iniqua varijs modis exercebat: nihil enim acerbius ferebat, quā fidis ministris priuari. Sed eum mitigauit Lucinæ benignitas: sexto enim idus Martias, Ioanna facili partu Ferdinandum in lucem edidit: quem die Iustrico Ximenius magna solennitate baptizauit, & aui nomen imposuit, Naiarensi, & Ascalonio regulis compatribus, Mirádio verò patinam cū salino, & calice præferente. At Ximenius Complutum ornādi, & augendi occasionem per opportunā nactus, vectigaliū immunitatem Cōplutensibus à regina petit, apud quos tantus esset princeps natus. Vt quoniā liberalibus disciplinis in eo oppido domiciliū parabatur, liberi quoq; à regijs exactionibus perpetuò essent: ita enim breui futurū, vt locus insigniter illustratus & adauctus, Hispanā iuuentutem ad studia exercenda inuitaret. Facile in publica lætitia impetratū est: & in hūc vsq; diē ad beneficij impetrati monumētū, Cōplutēsis resp. Ferdinādi cunas, & crepūdia seruat. Dū omni hilaritatis genere regius comitatus ob natū puerū Cōpluti se oblectat, casus Ximenio inopinātī oblati est, quo animi sui lenitatē declararet. Postq̃; reges Cōplutum venerunt, Ximenius silentiū opinor captās, aula sua aliō qui capacissima relicta, longè ad Vaënnæ cuiusdam domum cōmigravit: quæ in via maxima ad Guadalaiaræ portam est. Ibi strepitu insolito interpellatus, quid rei esset ministros rogat: qui vincitū

quendam capite plectendū à lictoribus duci respōdent. Processit ad fenestram, & de crimine per lictores edoctus, ne vltorius procederēt vincitūq; solui iussit, vt quò vellet abiret: hoc sacrae suae dignitati pietatis ergò cōcedendū esse dictitans. Placuit omnibus Ximenij factū, eoq; gratius & iucūdius fuit, quò die hilaritatis & lētitie pleno, quo regius puer in hanc lucē editus fuerat, nece hominis quantūlibet noxij oppidum pollui, & funestari videbatur. Igitur Cōpluti per vernū tempus morati reges, vbi per aetatem quoq; fuissent, nisi immodici quibus oppidū illud infestatur calores, infalubrē locū reddidissent: tertio enim nonas Iulias Ioānes Ciaconius Carthagini noue & Murgensibus praepositus (quē nostri patrio nomine adelantatū vocāt) extinctus, non minori quā Gutterius dolore Isabellā reginā affecerat. Erat enim vterq; ei carus: nulliq; magis ad sua cōsilia intima admittebatur. Idcirco sibi quoq; nō mediocriter timēs, praematura festinatione Cōpluto Madritū reuertitur. Ximenius verò Briocā proficiscitur: id est suae ditionis oppidū cētatis ardoribus ferendis accommodū. Nam mōtanis in locis Septentrionē versus sitū, & gelidarū aquarum scaturigine abundans, aetum multò leniorē facit. Qua de causa in antiquis monumētis reperitur, olim Toletanę ecclesie principales sacerdotes (qui dignitates dicuntur) proprias domos Briocę habuisse, quò molestissima ea anni tempestate, non secus quā Tybur Romani secedebant. De cuius oppidi principio, quaq; itē ratione ad Archiepiscopos Toletanos deuenerit, non grauabor quæ mihi cognita sunt referre: ne dum hæc sensim cōtemnuntur, rerū vetustarū quoq; memoria pereat. Cū Alfonso Legionis rex, magni illi⁹ Ferdinādi filius, Sanctij fratris seuitiam fugeret, regno pulsus ad Almeonem Maurorum regē Toletum profugus & supplex venit: vbi barbari principis benignitate vsus, nihil illi ad pristinam fortunā defuit, præter regium diadema. Et quoniam Maurorum conuictu offendebar, locus in suburbanis hortis, qui regij dicuntur, ad habitandum est datus, qua Tagus angustissimis faucibus inter duos montes premitur. Gaudebat porrò ferarum venationibus, quare hanc de qua agimus Briocam, nulla tum temporis habitatione, præterquam turris edificio insignem, à Mauro rege liberaliter donatam suscepit: vbi vniuersum venatorium apparatus hominesque feras consecrandi & figendi peritos, animi remittēdi causa, habuit: vt quoties à bellis finitimorū Arabum otium esset, quibus cū gratiam Almeoni rependens,

rependens, assidue preliabatur, venationi sese oblectaret. Postea Toletò totoq; regni Toletani tractu, Dei beneficio sub ditionem suam redacto, regnū enim Castellę iam mortuo fratre adeptus erat: cū Bernardum ecclesię Toletanę Archiepiscopum (vt diximus) praefecisset, pietatis erga Deum memor, cui apud barbarum populum diuersans vota captiuus saepe nuncupauerat, inter cetera non ignobilia oppida quę Rodericus Toletanus Antistes in historijs suis enumerat, Briocam etiam Archiepiscopo Bernardo donauit: vbi venatorum illorū posteritas durauit, donec Ioānes tertius Toletanus Archiepiscopus, commoditatem loci cōtemplatus, diui Petri parochia ibi exedificata, municipium constituit. Quo quidem tēpore factum existimo, vt ecclesię Toletanę sacerdotes opportunitate loci allecti, ad æstiuū syderis ardorem vitandum, qui nō mediocri sub Toletano etiā cælo est, domos sibi construxerint, ad quas quotannis migrarent, donec subterranea sibi in vrbe domicilia, petris durissimis perfossis, pararunt, additis etiam cisternarum delitijs, vnde Tagi aquam frigidissimam estate hauriunt: quare Briocam ire superuacaneum putarunt. Huc cū se recepisset Ximenius, siue quòd ab ingentibus Compluti calidibus ad frigidas auras subito migrasset, siue potius quòd insalubris anni tempestas fragili corpori non pepercerit, grauitè Briocę ægrotare cœpit, & tota ferme pontificia familia. Qua de causa Sanctum Torquatum, suę quoq; ditionis oppidum, Compluteni cælo propinquius, sed quod in edito monticulo sit, multò minus quàm Complutum æstuosum, cum suis commigravit: vbi curandis corporibus intēti mirificè omnes recreati sunt. Interim regina ad eū crebrò nuntios mittebat, quibus de eius salute certior fieret, & illum de omnibus reip. negotijs consulebat. Si quidem regina quò Ioannę filię gratificaretur, nihil æquè ac de profectione ad Philippum cogitanti, Madrito Segouiam venerat: id est extreme Vaceorum oppidum, proximumq; Carpetanorum finibus, Traiani celeberrimo ponte, aut potius marmoreo aqua ductu nobile: vnde ad Methinam Campensem progrediendum erat, vt illinc lentè ad Cantabricum Oceanum veniretur. Regina Segouię dum Ferdinādus coniux cum Gallo ad Salsas dimicat dimorante, Ioanna omnis morę impatiens Methinam profecta est. Vbi cū optatissimas literas à Philippo suscepisset, quibus vt ad se veniret inuitabat, nulla suę dignitatis, nulla parentis ratione habita, quàm

quàm bidui itinere visere quiuisset, subito sarcinis conuasatis in saluta-
 tata matre, comites ad protectionem conuocat: & regie maiestatis
 oblita è cubiculo quamprimum exiliens, moras si quæ trahi videbã-
 tur, castigabat. Eo die profecta esset, si per Ioannem Fonseca Bur-
 gensem Antistitem, qui propter egregiam morum grauitatem cu-
 stos ei à parentibus est datus, & Ioannem à Corduba oppidi præfe-
 ctum, licuisset. Quibus illa necem minata cum nihilominus inter-
 cedere persisterent, nunciij quamprimum ad reginam mittuntur, qui
 de his omnibus certiolem facerent, obserata interim Methinensi
 arce, vbi differuabatur, ne quid præcipiti deliberatione faceret. Ioã-
 na verò cum irrita sua consilia videret, totam illam noctem sequen-
 tesque, donec mater festinabunda aduenit, sub ditio insomnes in ar-
 cis cauedio egit. Qua de causa Ximenius, qui diutino morbo libe-
 ratus, natalem Christi celebraturus Complutum venerat, sub ini-
 tium anni M.D.III. Methinam à regibus accersitur. De cuius cõ-
 filio, deque regum sententia, classis in Lauretano portu, quæ Ioan-
 nam ad Philippum trajiceret, apparatus. Illa vt omnia instructa
 fuerunt, Calend. Martijs (qui dies ob Tauricam victoriam, quam
 Lusitanis fufis Ferdinandus obtinuit, inter fastos apud Hispanos
 est) è complexu mcestissimæ parentis Oceani fluctus emensura di-
 scessit. Ergo postquam in opratissimam terram peruenit, à marito
 Philippo amantiissimè suscepta fuit. Sed cum per id tempus puellæ
 cuiusdam amoribus Philippi animus implicatus esset, quam se-
 cum comitem Ioanna adduxerat, Zelotypiæ stimulis vehementer
 exagitata, criminationibus, iurgijs, & tragœdijs totam Philippi re-
 giam impleuit. Et cum ad eam per pellicis æmulos delatum esset, fla-
 ua puellæ Cæsariæ Philippum coniugem in primis captum fuisse, ra-
 bie concepta Cæsariem statim abrasit: puellæq; miserabiliter insul-
 tans pulchram faciem vibicibus scœdauit. Indignatus amans ado-
 lescens, non iam amplius dissimulata ira, a pertis contumelijs & a-
 trocibus verbis, vxoris dicitur peruicaciam multasse: atque ab eius
 congressu dies non paucos abstinuisse. Hæc vbi regibus nostris, arca-
 nis notis per fidos tabellarios renuntiata sunt, non mediocri dolore
 affecti, partim ob natæ intractabile ingeniũ, partim ob parum re-
 giam in Philippo genero considerationẽ, vterque grauiter ægrotare
 cœpit. Nã rex in febrim tertianam incidit, regina verò in continuã:
 quare anxietate & morbo afflictæ iacebãt, dũ alter de alterius salute
 solici-

sollicitus erat. Nam & rex sui discriminis oblitus, medicos ne quid
 in regina curanda prætermitterent monebat: cuius si salutem consu-
 lerent, suæ quoque consultum esse crederent. Regina verò ad omnem
 strepitum intenta pauebat, assidueque medicos intrantes adiurabat,
 ne quid sibi de regis valetudine importuno officio mentirentur,
 quæ una res morbum adaugebat. Interea Ximenius diem nullum
 intermittebat, quin utriusque lecto assideret, omniaque diligenter
 circumspiceret, quæ ad eorum salutem pertinere videbantur. Rege
 in pristinam sanitatem restituto, fata in reginam inclinare videban-
 tur: nam putridum & verecundum vlcus, quod ex assiduis ad
 Granatam equitationibus contraxisse aiunt, mortiferè serpebat.
 Veruntamen cum id malum corpora per lentas moras depasce-
 re soleat: desperatam reginæ salutem, utcumque tamen nouis subin-
 de oblectamentis cuncti subleuare, & fouere nitebantur. Nam quid
 quid vnquam siue militiæ, siue domi præclarum accidisset, decum-
 benti recensatur. Si qui illustri fortunæ homines à Neapoli capti
 ui mittebantur, ubi Gonzalus admirabili virtute inclytam operam
 regi coniugi, & reipub. nauabat, ad se introductos recipiebat, & de
 hominis magnanimi, & sibi multis de causis carissimi gestis, cu-
 pidissimè percontabatur. Si qui etiam ex cæteris nationibus Hi-
 spanicarum rerum fama permoti, ad regiam eius maiestatem vi-
 sendam diuertissent, tamen si ultimo morbo afflictæ, eorum collo-
 quijs nequaquam grauabatur, & humanissimis sermonibus susce-
 ptos, animi plusquam virilis in ea dotes admirantes à se dimittebat.
 Inter quos à Venetis hominibus Hieronymus Vianellus fuit, qui pe-
 de auspiciatissimo in Hispaniam venit. Nam totius Africanæ expe-
 ditionis, quam in Orano expugnanda Ximenius fecit, quamq; Xime-
 nij suasu Didacus Fernandus à Corduba, ad portum magnū, quem
 Punica lingua Mesalcabir appellant, occupandum paulò ante fe-
 cerat, id est totum huius hominis consilio factum. Hic cum ad
 regum dexteram deosculandas Methinam venisset, crucem auri pu-
 rissimi gemmis interlucentem reginæ obtulit: inter quas carbun-
 culus, quam espinellam vulgus appellat, corrupto nomine pro spin-
 thera, scintillas enim contra solem emittit, quales Plinius carche-
 donios masculos esse dicit, quorum singuli, modò factitij non sunt,
 pretium mille aureorum nonnunquam exequant. Is cum ad Xime-
 nium salutandum continuò venisset, anulum adamante sele-
 ctissimo

ctissimo insignitum, quem apud se venalem habebat, Antistiti ostēdit: de cuius pretio cum Ximenius rogasset, quinque millia nūmūm aureorum esse dixit: qui pretij magnitudine commotus, quāto (inquit) melius ea summa quinque millibus militum laborantium succurrere, nummo aureo in singulos collato, quā omnes Indicos adamantes possidere: atq; ita Vianellum eo tēpore dimisit. Tunc etiam Franciscani instituti sodalis, cœnobij quod Hierosolymis ob Christi Dei sepulchrum cunctis Christiani nominis cultoribus in summa reuerentia est, guardianus, ad reges nostros ab Egyptio Sultano legatus venit, nam is nondū Turcarum viribus euerfus, adhuc Syriacis regionibus præerat. Hic monachus antequam Hierosolymis discederet, cum tam longinquos terrarum tractus, totque sibi mariū, & montium spatia emetienda esse consideraret, supplex à Campsone Sultano petijt, vt discedenti Dominicum sepulchrum adorare, & conspicereliceret, instar id sibi ingentis viatici ad tam difficile iter futurū. Est sacer ille locus custodibus & repagulis munitus, qui nisi euidentissimo emolumento maximoque opere pretio, inaccessibilis esse consuevit. Obtinuit id facilè homo professione religionis inops, & qui in solam Sultani gratiā tam laboriosam legationem capessebat. Quò cum venerabundus aliquot cœnobij sui sodalibus stipatus intrasset, & debitam adorationem exhibuisset, tabulam marmoream in sepulchri fundo conspexit, longam pedes tres, latam vnum, liuidis maculis adpersam, vt è Chio marmore secta videri posset. Hanc etiam vt liceret tollere à Sultano impetrauit: quā in quinque æquales diuisit partes, & aris sacrosanctæ Eucharistiæ dedicauit, de more Christiano consecratas. Hasce aras secum adduxit, & inter Christianæ religionis supremos principes, magni id muneris loco suscipientes, distribuit. Nam Alexandro sexto Pontifici Maxi. vnam: Bernardino Carauajallo sanctę Crucis in Hierusalem Cardinali, quòd eam veluti propriam possessionem titulo Hierusalem sibi assereret, alteram: Isabellę reginæ tertiam: Francisco Ximenio Archiepiscopo Toletano quartam: vltimam verò Emanueli regi Lusitano, heroi omnibus modis incomparabili, & qui ad antarticum vsq; polum Crucis nomen studiosè dilatauerat. Fuit id donum reginę gratissimum, eoque in primis exhilarata recreari visa est. Ximenius qui omnem animi sui voluptatem in sacre synaxis celebratione collocauerat, vbi aram illam è Domi-

è Dominico sepulchro est nactus, verè triūphabat: & per annos. xij. quod illi tempus viuendi fuit, nunquam alibi præterquã in ea ara, diuina se Eucharistia refecit, Franciscanis sodalibus qui illum sequebantur, idem faciendi facultate concessa. Moriens verò (vt ex testamenti tabulis apparet) ecclesiæ Toletanę dulce amoris monumentum & pignus, inter cætera pretiosa ornamenta legauit. Quo autem in loco reperta, & per quem ad ipsum allata fuerit, eius testamēto, ne quid posset dubitari, declarari voluit. Dum Methinę ob reginę morbum complusculos dies Ximenius moratur, loci vicinitate monitus, de sacro funebri Cisneris, in maiorum suorum antiquo domicilio instituendo, ad hunc modum egisse certum est. Annua vectigalia ex regijs in eo in municipio prouentibus comparauit, quæ municipalibus sacerdotibus sunt tradita: vt in vestibus lineis, singulis quibusque dominicis diebus, pro meridianis horis, postridiè verò ante meridianis, ad sancti Petri eodem, vbi Toribius Ximenij auus proprio sacello conditus est, maiorum manes expiare teneantur, & etiã ad sancti Laurentij, vbi antiquum Ximeniorum monumentum, sacello item peruetusto habetur. Durant Cisneris adhuc hæc sacra, præterquam quòd vigesimo ab hint anno, sacerdotes ad sacra facienda vestibus lineis indui desierunc: & neglecto Toribij sacello, ad aram maximam diui Petri sacra faciunt. Sartis tectis sacellorum curandis vectigalia etiam comparauit, Garfiæ Villaroellio quem postea Castorlæ præfectum creauit, administratione perpetua demandata. Sed postquam aliò domicilium mutauit eius posterij curam non nihil remiserunt. Certè Academia Complutensis rei honestissimę operam nauabit, si quę Ximenius multis in locis in eius memoriam reliquit, perlustrari & ex testamento fieri curauerit. Priusquam Ximenius Methinam veniret, vt morbo liberatus fuit, Toletum ire voluit. Nam à principio sui pōtificatus mirè cōcupiuit sacerdotum mores emendare: & in eorum acta & vitã inquirere. Fuerat quidem bis Toleti, sed nullam id agendi occasionē nactus fuerat. Nam primò in urbem suam venienti, vbi omnia gratulatione, & plausu strepebant, non tam asperitas emédationis, quàm facilitas compellandi conueniebat. Secundo verò regibus in eam urbem ad res amplissimas conuenientibus, ac proinde diuersarum gentium turbis refertam, multò difficilior occasio offerebatur ad vitia hominũ sacrorum inquirenda. Tunc verò cū cogitaret ad eam